

скасування рішення третейського суду для учасників третейського розгляду та для осіб, які не брали в ньому участі.

Як відомо, третейський розгляд та рішення третейського суду нерідко називають «квазісудовими», оскільки вони побудовані за зразком судового розгляду та рішення відповідно. Тому оскарження рішення третейського суду цілком можна вважати «квазіапеляцією». Не даремно такі повноваження навіть надали апеляційним судам. Тому вбачається цілком логічним, якщо за аналогією закону будуть застосовуватись саме ті положення ЦПК, які визначають початок перебігу строку апеляційного оскарження судових рішень.

Утім остаточну відповідь на це питання може надати лише судова практика.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рішення Конституційного Суду України від 06 квітня 2022 року № 2-р(П)/2022 у справі № 3-9/2019(206/19). *Офіційний вісник України*. 2022. № 34. Ст. 1881.

2. Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 11 жовтня 2018 року у справі № 796/151/2018, провадження № 61-41657ав18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77285883>.

3. Постанова колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 09 червня 2022 року у справі № 824/3/22 провадження № 61-2454ав22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104827599>.

4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.

Бут Ілля Олександрович,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАСТОСУВАННЯ СТРОКІВ І НАСЛІДКІВ ЇХ СПЛИВУ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Обставини, що зумовили запровадження воєнного стану суттєво вплинули на перебіг процесуальних строків, оскільки суд має шукати відповідний баланс не тільки між процесуальними правами учасни-

ків справи щодо своєчасного судового розгляду, завданнями цивільного судочинства, а й між такими позапроцесуальними факторами як безпека учасників справи, суддів, апарату суду тощо. Розумність строків як суттєва характеристика справедливого та своєчасного судового розгляду має бути оцінена у кожному конкретному випадку, виходячи з обставин справи та з урахуванням таких критеріїв, вироблених практикою ЄСПЛ, як: 1) складність справи; 2) поведінка учасників справи; 3) поведінка державних органів; 4) важливість для учасників справи питання, що розглядається судом. Принцип розумності в праві означає відповідність поведінки індивіда соціальному досвіду, усвідомленість, вмотивованість, обґрунтованість, логічність, доцільність його поведінки. Розумним вважається строк, який є достатнім і обґрунтованим для належного розгляду справи чи окремої процесуальної дії, що відповідає йому (їм) за суттю. Суд виходить зі свого внутрішнього переконання, внутрішніх принципів справедливості, розумної совісті, виходячи зі звичайних і необхідних міркувань, тощо.

Слід відзначити, що практика застосування строків і наслідків їх спливу все ще формується, однак можна прослідкувати загальну тенденцію. Якщо спочатку бойових дій суди нерідко беззастережно відкладали справи, знімали їх з розгляду чи оголошували перерву, то в подальшому (у регіонах з більш сприятливою безпековою ситуацією) справи все ж почали призначатися до судових розглядів. Трансформація судової практики викликана багатьма чинниками. Першим із них є нерозуміння повної картини ходу бойових дій і перспектив їх продовження.

Саме у перші тижні війни як учасники судових процесів, так і судді, працівники апарату судів полишали постійне місце проживання та роботи, виїжджаючи до більш безпечних регіонів чи за кордон. У своєму рішенні № 10 від 14 березня 2022 р. Рада суддів України надала рекомендацію, якщо судом не ухвалювалося рішення про тимчасове зупинення роботи суду або рішення про дистанційну роботу, надати суддям оплачувану або неоплачувану відпустку з одночасною рекомендацією прибути до місця роботи в найкоротший термін. Судам при ухваленні рішення щодо надання відпусток слід було враховувати «дійсні обставини (наявність/відсутність бойових дій в конкретному населеному пункті), реальну можливість/необхідність повернення/прибуття судді на робоче місце, можливість дистанційної роботи (яка

допускається виключно на території України і не може виконуватися за кордоном)» [1]. Таким чином, перебуваючи у відпустці, суддя чи колегія суддів не могли розглядати справу, однак у випадку тривалої відпустки судді справа могла бути передана на новий автоматизований розподіл та розглядатися спочатку іншим складом суду.

У зв'язку із цим непоодинокими були випадки призначення судових засідань чи встановлення процесуальних строків на вчинення конкретних процесуальних дій з прив'язкою до закінчення правового положення воєнного стану. Наприклад, ухвалою Малинського районного суду Житомирської області від 28 лютого 2022 р. позовну заяву було залишено без руху, надавши позивачу строк для усунення недоліків до закінчення воєнного стану [2]. Однак позивачем було усунуто недоліки раніше встановленого судом строку і 3 травня 2022 р. провадження у справі було відкрито. Так само у позапроцесуальний спосіб судами приймалися рішення про зупинення провадження у справі до закінчення воєнного стану, хоча єдиною можливістю у такому разі є лише відкладення розгляду справи на конкретну дату.

В той же час, і сама по собі дія на території України воєнного стану, так само як і обмежувальних протиепідемічних заходів, не визначається законом як обов'язкова підстава для відкладення розгляду справи за клопотанням заявника. Заявник, звертаючись з відповідним клопотанням, має довести наявність причинно-наслідкового зв'язку між введенням такого стану/таких заходів і неможливістю прибуття до суду його представника [3]. Так само і суд, відкладаючи судовий розгляд з власної ініціативи, має керуватися можливостями, наданими цивільним процесуальним законодавством, обов'язково обґрунтовуючи причину відкладення (наприклад, оголошення повітряної тривоги).

При цьому, наявна у суду дискреція щодо оцінки обставин, які перешкоджають особі взяти участь у судовому засіданні, не має абсолютних меж щодо з'ясування поважності чи неповажності причин як підстави відкладення судового розгляду. Суд в кожному випадку має з'ясовувати та досліджувати конкретну ситуацію та наведені обґрунтування особи, яка просить суд відкласти судовий розгляд: наведене обґрунтування не має бути абстрактним, а наведені обставини мають бути підтверджені належними доказами. Тобто «реалізація відповідної дискреції суду щодо кваліфікації наведених учасником судового процесу у клопотанні про відкладення судового розгляду обставин

має здійснюватися індивідуально з урахуванням принципу верховенства права. Це зумовлено тим, що сама концепція верховенства права передбачає суд як найдієвіший інструмент її застосування, адже тільки суд може вийти за межі формального права та визначити доцільне та належне регулювання в кожній конкретній ситуації» [4]. З метою реалізації принципу верховенства права суд повинен вирішувати питання, поставлені у клопотанні про відкладення судового засідання, у спосіб, який буде найбільш доцільним та справедливим у конкретній ситуації, а застосований судом процесуальний наслідок розгляду відповідного клопотання, як результат реалізації наданих дискреційних повноважень, завжди вимагає належної мотивації вибору, зробленого судом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рішення від 14 березня 2022 р. № 10 : Рада суддів України. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/documents?id=130&page=2&per-page=8>.
2. Ухвала від 28 лютого 2022 р. у справі № 283/514/22 : Малинський районний суд Житомирської області. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103596967>.
3. Постанова від 12 липня 2022 р. у справі № 914/1928/21 : Верховний Суд. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105208749>.
4. Постанова від 14 липня 2022 р. у справі № 260/4504/20 : Верховний Суд. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105247673>.

Волкова Наталія Василівна,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОРЯДОК ОБЧИСЛЕННЯ РОЗМІРУ ЗАБОРГОВАНОСТІ ІЗ СПЛАТИ АЛІМЕНТІВ НА УТРИМАННЯ ДИТИНИ

Заборгованість із сплати аліментів може утворитися тільки після набрання законної сили рішенням суду про стягнення аліментів або укладення договору міжсторонами про сплату аліментів, коли фактично сплата аліментів за вказаними документами не здійснювалася.

Також необхідно відрізнити стягнення заборгованості із сплати аліментів від присудження аліментів за минулий час, передбаченого ч. 2 ст. 191 СК України. Заборгованість, як вже зазначалось вище утворюється у випадках, коли сторони домовились у добровільному